

UNIDADE

11

A tradución

ÍNDICE DE CONTIDOS

1. INTRODUCCIÓN Á SINTAXE DOS CASOS
2. A RELIXIÓN GREGA
3. O VOCABULARIO DA RELIXIÓN GREGA
4. A TRADUCIÓN
5. TEXTOS .

Nesta unidade verase a introdución á sintaxe dos casos: é un repaso ao que xa fuches vendo ao longo do curso, pero agora ademais ofréceseche un cadro sistemático cos usos preposicionais dos casos; estudarás unha síntese da relixión grega coas súas principais divindades e o vocabulario da relixión. Ademais, nesta e na próxima debes intentar afondar na tradución dos textos que se che propoñen.

A principal xustificación do estudo do latín e do grego é que a cultura cuxas portas se abren a quen coñece estas linguas é máis nobre e rica que ningunha outra deste mundo.

1. Introducción á sintaxe dos casos

1.1. Os casos

O nominativo

O nominativo é o caso do suxeito da oración e do atributo, que concorda con el en xénero número e caso: ὁ ἄνθρωπος ἐξεκάλυψεν αὐτόν 'o home descubriuno'; ἡ οἰκία μικρά ἐστι 'a casa é pequena'.

O vocativo

O vocativo serve para chamar ou invocar. Adoita ir entre comas e precedido da interxección ὦ 'ou!' (habitualmente, non se traduce): εἶεν, ὦ βέλτιστε, 'E ben, bo home'.

O acusativo

A función do acusativo é a de complemento directo dos verbos transitivos. Precedido dunha preposición ten a función de complemento circunstancial. (Tamén é suxeito da oración de infinitivo, ver Unidade 9).

Acusativo complemento directo:

O acusativo é o caso do complemento directo do verbo; con el sinálase o substantivo no que a acción verbal se cumpre totalmente. Os verbos que levan obxecto directo chámanse transitivos.

ὁρῶ ἵππον 'vexo un cabalo';

παρέχω βιβλίον τῷ φίλῳ 'ofrezco un libro ao amigo'.

Coñécese como **dobre acusativo** a presenza de dous acusativos rexidos por un só verbo. Hai dous tipos: de persona e cousa, e de obxecto directo e predicativo.

Coa función de obxecto directo, levan dous acusativos, un de persoa (CD) e outro de cousa (CC), os verbos que significan: 'ensinar', 'pedir', 'recordar', 'preguntar', 'vestir', 'despojar' e os seus sinónimos: en gal. e cast., o de persoa pasa a CI e o de cousa, a CD.

αἱ γυναῖκες γλῶσσαν τὴν Ἀττικὴν ἐδίδασκον τοὺς παῖδας

'as mulleres ensinaban a lingua ática aos seus fillos'.

Outros verbos, como 'xulgar', 'nomear', 'elixir', etc., levan dous acusativos, un é complemento directo do verbo e o outro predicativo do complemento directo:

νόμιζε τὴν πατρίδα οἶκον 'considera a patria a túa casa'.

Chámase **acusativo interno** ao complemento dun verbo da mesma raíz ou campo semántico do verbo, similar ao noso *bailar un baile* ou *contar un conto*:

αἰχμὰς δ' αἰχμάσσουσι νεώτεροι 'os mozos brandirán as lanzas',
ζῶεις ἀγαθὸν βίον 'vives unha vida honrada'.

Acusativo complemento circunstancial:

Distínguense catro tipos: de dirección, extensión, relación e adverbial.

O **acusativo de dirección** indica o lugar cara a onde se dirixe a acción do verbo e vai precedido de preposición, frecuentemente *εἰς*. Tamén son posibles *πρός*, *ἀνά*, *κατά*, *ἀμφί*, *ὑπέρ*, *ὑπό*, *περί*, *ἐπί*:

Λύσανδρος δὲ παρέπλει εἰς Λάμψακον 'Lisandro navegaba cara a Lámpsaco',
ἔρχομαι πρὸς Ὀλυμπον 'vou ao Olimpo'.

O **acusativo de extensión** expresa a extensión no espazo e a duración no tempo (non soe levar preposición):

ἀπέχει δὲ Πλάταια τῶν Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα
'Platea dista de Tebas setenta estadios';
ἄγειν στρατιὰν ἢ στενὰς ἢ πλατείας ὁδοὺς
'conducir o exército por camiños estreitos ou anchos'.

O **acusativo de relación** delimita o significado do verbo ou do nome co que vai. É equivalente a expresións galegas como *en canto a*, *respecto a*, *en relación con*, *de*:

πόδας ὁκὺς Ἀχιλεὺς 'Aquiles rápido de pés'.

Chamamos **acusativo adverbial** ao uso de acusativos de adxectivos e de substantivos con valor de adverbios: *τὸ λοιπόν* 'en adiante', *τὸ τελευταῖον* 'finalmente', *τοῦτον τὸν χρόνον* 'neste tempo'.

O xenitivo

A función máis propia do xenitivo é complementar a un nome. Porén, este caso herdou ademais funcións de complemento circunstancial do ablativo indoeuropeo.

Xenitivo propio:

Pode completar a un substantivo, un adxectivo, un verbo ou un adverbio.

Como **complemento dun substantivo**, o xenitivo expresa as seguintes ideas: parentesco: *Περίανδρος τοῦ Κυψέλου* 'Periandro (fillo) de Cípselo'; partitivo: *οἱ πολῖται τῶν Ἀθηναίων* 'os cidadáns dos atenienses'; propiedade, materia, duración, lugar, prezo, medida, idade; subxectivo: *ὁ φόβος τῶν πολεμίων* 'o temor dos inimigos' e obxectivo: *ὁ φόβος τῶν*

πολεμίων 'o temor aos inimigos'¹.

Constrúese en xenitivo o **complemento dos adxectivos** que expresan as ideas de pertenza: ἔργον κοινὸν ἐμοῦ καὶ σοῦ 'un traballo teu e meu'; participación, aptitude, coñecemento, memoria, desexo, abundancia e valor: ἄξιον πολλῆς τιμῆς 'digno de gran gloria'.

Levan **complemento en xenitivo** (partitivo) os **verbos** cuxa acción recae sobre parte do obxecto, como tamén os que expresan ideas de participar: σίτου καὶ πότου κοινωνοῦσι πάντες 'todos comparten comida e bebida'; comer e beber; alcanzar: νίκης τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας 'logramos a vitoria e a salvación'; e como estes, os verbos de: desexar, amar, probar; tocar, coller; percibir polos sentidos (salvo 'ver'); lembrarse, esquecerse, dominar. Un mesmo verbo pode rexer acusativo ou xenitivo, dependendo de se o obxecto directo recibe a acción verbal total ou parcialmente.

Algúns **adverbios** de tempo e de lugar poden levar como complemento un **xenitivo partitivo**:

πηνίκα ἐστὶ τῆς ἡμέρας; 'que parte do día é?' ('que hora é?'),

ποῦ τῆς γῆς ἔσμεν; 'en que parte da terra estamos?'

Xenitivo-ablativo:

O xenitivo herdou do antigo ablativo os usos de complemento circunstancial que expresa separación, así como a comparación.

O **xenitivo de separación** indica o lugar de onde, e vai acompañado de ἐκ (ἐξ) ou ἀπό: ἔρχεται ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἐξ Ἀθηνῶν 'vén de Grecia, de Atenas'.

Completa verbos e adxectivos que indican separación, afastamento, exclusión ou ideas similares: λύειν τινὰ κακότητος 'librar a un do vicio'.

O **xenitivo de comparación** úsase como complemento de verbos e adxectivos que expresan superioridade, inferioridade, diferenza:

Νάξος εὐδαιμονίῃ τῶν νήσων προέφερε 'Naxos superaba ás illas en abundancia'.

O dativo

O dativo indica a persoa ou cousa á que se dá, se atribúe ou se lle quita algo. Ademais ten funcións como instrumental e locativo.

Dativo propio:

Expresa o obxecto sobre o que recae indirectamente a acción do verbo. Distínguese: obxecto indirecto e dativo de interese.

a) dativo obxecto indirecto indica a persoa sobre a que a acción recae indirectamente: παρέχω ἀσπίδα τῷ στρατιώτῃ 'proporciono un escudo ao soldado'.

b) dativo de interese indica a persoa interesada no proceso. Poden distinguirse dentro del distintos subtipos:

- **Posesivo**, con εἰμί ou γίγνομαι, indica a persoa que ten algo á súa disposición: ἔστι μοι βιβλίον 'hai para min un libro' = 'teño un libro'.
- **De proveito ou dano**. Indica a persoa que recibe o beneficio ou o dano da acción verbal: πᾶς ἀνὴρ αὐτῷ πονεῖ 'todo home traballa para si mesmo'.
- **Ético**. Expresa unha relación afectiva sobre un suceso ou estado: βέβηκεν ἡμῖν ὁ ξένος 'fóisenos o hóspede'.
- **Axente ou de autor**. Designa a persoa axente dun verbo pasivo (tema de perfecto): τὰ ἐκείνοις πεπραγμένα 'as cousas feitas por aqueles'.
- **De relación**. Indica a persoa respecto da cal se di algo: δαίμοσιν εἶναι ἀλιτρός 'ser culpable aos ollos das divindades'.

Dativo instrumental-locativo:

Expresa a compañía e o instrumento ou medio. Pode ser asociativo, instrumental e locativo.

- O **asociativo** expresa a relación entre persoas ou cosas, ἐν προμάχοις μειγνύουσιν 'mestúranse entre os primeiros combatentes'.
- O **instrumental** indica o medio ou instrumento co que se realiza a acción: ὁρῶμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς 'vemos cos ollos'.
- O **locativo** expresa circunstancias de lugar e tempo en que sucede algo: τόξα ὥμοις ἔχουσιν 'levan os arcos nos ombreiros'.

1.2. Preposicións

Todo substantivo precedido dunha preposición exerce a función de **complemento circunstancial**.

PREPOSICIÓNS	ACUSATIVO	XENITIVO	DATIVO
ἀνά	Cara a arriba, por, durante		
εἰς	a, cara a		
ἀντί		fronte a, en vez de	
ἀπό		de, lonxe de	
ἐκ, ἐ		desde, fóra de	
πρό		ante(s), a prol de	
ἐν			en, entre
σύν			con
διά	por, a causa de	por medio de, a través de	
κατά	cara a abaixo, por, segundo, durante	de arriba abaixo, contra	
ὑπέρ	sobre, máis alá de	sobre, por	
μετά	despois de	con	entre (poético)
ἀμφί	respecto a	acerca de	arredor de
ἐπί	a, cara a, contra	sobre, en	xunto a, ademais de
παρά	durante, ao longo de, cara ao lado de	de, de parte de	xunto a, entre
περί	arredor de, sobre, acerca de, en	acerca de	arredor de
πρός	cara a, diante de, contra	ao lado de, de (parte de)	cerca de, amais de
ὑπό	debaixo de, cara a	baixo, por	baixo

✓ Realiza a πράξις 1

2. A relixión grega

2.1. Trazos característicos

A relixión grega non é comparable ás relixións monoteístas modernas. Os gregos crían en numerosas divindades, que non eran inmateriais, senón **antropomorfos**. Tiñan corpo, rostro e vestido iguais aos dos mortais; só que eran máis altos, máis fermosos e felices. **Non eran deuses eternos, senón que todos eles naceran (o seu nacemento descríbese nas Teogonías), aínda que eran inmortais e sempre mozos. Os deuses tampouco eran creadores do mundo.**

A idea de que eran xustos foi impoñéndose pouco a pouco, sobre todo entre poetas e filósofos. Inicialmente tratábase de personaxes caprichosos e envexosos, que facían aos homes vítimas dos seus cambios de humor, dos seus enfados ou das súas preferencias.

Os gregos nunca tiveron un libro sagrado, nin un profeta ou teólogo que establecese dogmas permanentes. Son os poetas os que codificaron crenzas antes dispersas e exerceron influxo sobre os crentes. **Tampouco hai corpo sacerdotal, senón que son os cidadáns os que se encargan dos ritos.** Todo isto preséntanos un cadro de liberdade na relixión grega moi pouco similar ao das relixións modernas.

Os deuses principais vivían no Olimpo, polo que se chama "**relixión olímpica**". Pero xunto a estes deuses hai unha serie de divindades, propias dunha relixiosidade máis popular, que se relacionan con forzas naturais. Son deuses colectivos, como as Ninfas, os Sátiros ou os Silenos.

Por último, temos que engadir a estas manifestacións relixiosas as chamadas **relixións mistéricas ou de iniciación, que se ocupan do destino da alma, como os misterios de Eleusis, o Orfismo ou os cultos da Magna Mater.**

2.2. Os deuses gregos

Os chamados Deuses Olímpicos son doce, aínda que con variacións na lista, sobre todo, entre Hestia e Dioniso, que poden estar ou non.

Zeus é un deus de orixe indoeuropea. O seu nome procede dunha raíz que designaba o día, e é un deus dos fenómenos atmosféricos. Reparte o poder cos seus irmáns Hades e Posidón. Dise del que habita en montañas, sobre todo, no Olimpo. É o Rei. A súa representación máis típica é sentado no trono, con cetro. A súa ave, a aguia, acompaña. Del procede o poder dos reis e emana a xustiza. É pai, manifestación do poder patriarcal. É un deus panhelénico e preside os xogos Olímpicos.

Hera é irmá e esposa de Zeus. Parece que na súa orixe foi unha deusa da terra e da fecundidade. Dende o principio, o seu papel é escaso e mesmo ridículo. Aparece constantemente como unha esposa celosa. Só é protagonista nalgúns cultos, como os de Argos e Samos. Asociada ao pavo real, a súa función é a do "amor institucionalizado",

asígnaselle a tutela das vodas e da viuvez. Nunca é invocada como nai nin se representa cun neno. Persegue con saña aos seus inimigos, é rancorosa e implacable.

Posidón era o deus do mar. Esta función é fundamental nun pobo mariñeiro como o grego, aínda que antes parece que estivo relacionado cos fenómenos subterráneos, como as fontes e os terremotos. Chámaselle "sacudidor da terra" e asóciase na mitoloxía co cabalo. A súa esposa é Anfítrite. É un deus sempre en litixio con outros para conseguir cidades e sempre perde, probablemente porque se trata dun deus da forza bruta e desordenada, que non ten cabida na ordenada relixiosidade do Estado

Atenea está relacionada coa cidade de Atenas. Na orixe parece unha deusa da casa, logo do pazo e en época histórica é a deusa da atalaia. Por iso o seu templo sitúase no centro da cidade, na acrópole. É filla de Metis. O seu animal é a curuxa. Nace da cabeza de Zeus, xa armada. Relaciónase coa guerra, pero tamén é a deusa da artesanía, especialmente a feminina. As súas funcións son as que permiten a vida civilizada da cidade: o traballo e a guerra. Por iso protexe a varios heroes.

Apolo é un deus da xuventude. Dise que é o máis grego dos deuses. O seu culto estaba moi estendido por toda Grecia, pero destacan dous centros fundamentais: Delfos e Delos. No primeiro deles celebrábanse os xogos Píticos, e alí estaba a sede do oráculo máis importante de Grecia. Ten varias funcións, quizais resultado da asimilación de diversas orixes. Por unha parte é deus da iniciación dos mozos á vida adulta, por outra é un deus que cura enfermidades (pero que tamén pode provocalas) e está intimamente relacionado cos oráculos e coa música. En época tardía asimíbase co Sol.

Ártemis é unha divindade moi antiga. A súa característica máis sobresaliente é a de ser "señora das feras" e represéntase relacionada cos animais.

A súa relación coa caza sitúaa como unha divindade moi primitiva, orixinada no Paleolítico. Asíciánselle acotío aspectos de gran crueldade, como o sacrificio humano (Ifixenia), ou o castigo dos seus inimigos (como Níobe). É tamén a deusa da vida natural e represéntase danzando, na compañía das Ninfas. É xuvenil, como o seu irmán Apolo, pero en relación coas mozas: así, preside tamén a iniciación e os coros de mozas. É arqueira coma seu irmán.

Afrodita é a personificación do pracer do amor, da atracción entre os sexos, do desexo de unión. Está asociada a Eros e a Hímero, é dicir, á beleza, ao atractivo, ao desexo, ao amor e á fertilidade. A súa lenda asóciaa con Chipre, especialmente con Pafos e con Amatunte. Naceu da espuma do mar, segundo Hesíodo. No século V distínguense dúas Afroditas, unha Urania e outra Pandemos; a primeira era representación do eros cósmico, a segunda, responsable dos amores máis baixos, incluso da prostitución. Está relacionada con Ares, segundo algúns autores como amante, segundo outros como irmá. É a esposa de Hefesto.

Hermes é un deus versátil e difícil de definir. É, ante todo, o embusteiro divino, deus da transgresión dos límites e dos tabús. No seu himno homérico aparece como ladrón de gando nada máis nacer. A poesía dedicada a este deus combina o tema do tramposo e enganador co do descubridor ou fundador de civilización, e así inventa a lira ou o lume do sacrificio. É o patrón das situacións perigosas, de pastores, camiñantes, comerciantes e heraldos, de actividades nas que un debe arriscarse polos camiños; incluso dos

ladróns. O seu caduceo é vara de pastor e variña máxica á vez. É o mensaxeiro divino e é o deus que leva as almas ao Hades.

Deméter, irmá e esposa de Zeus, é unha deusa asociada a cultos populares, como a agricultura e os cereais, e moito menos aos olímpicos.

Perséfone, a súa filla, chamada tamén Core ('a moza'), é a esposa de Hades, con quen vive no Mundo Subterráneo. A baixada de Core ao outro mundo interprétase como unha metáfora do enterro do gran na sementeira e a volta deste, coas colleitas. Dos seus moitos festivais, o máis importante era o de Eleusis.

Dioniso é o deus do viño e dos "estados de intoxicación ou extáticos", do cambio de consciencia, interpretados como a irrupción de algo divino nos seres humanos. Non é un fenómeno individual, senón colectivo, que produce a sensación de saír dun mesmo (*éxtase*) para unirse coa divindade. Este "cambio de personalidade" propíciase co uso da máscara. É un deus contraditorio. Produce pracer, pero tamén actos de gran crueldade. Relaciónase con ritos de desmembramento, de devoración de animais crus, incluso de antropofaxia.

En todos os seus ritos é característico o viño e a licenza. Non ten templos. O aire libre, o bosque fóra da cidade é o seu ámbito. Propicia o esquecemento das barreiras entre homes e mulleres, entre libres e escravos.

No seu contorno danzan os sátiros, seres a medias entre o civilizado e a natureza, e as bacantes, as ménades, cubertas de peles de cervo, adornadas de hedra e portando tir-sos. É propia dos seus cultos a exaltación do esforzo físico, que se manifesta en danzas violentas e carreiras esgotadoras, ao son de instrumentos como crótalos, frautas e címbalos, acompañados polo viño. O resultado final era o chamado *ἐνθουσιασμός* 'posesión divina'.

Inicialmente representábase como un home barbado cun longo vestido, pero a mediados do V a.C. aparece como un mozo imberbe e espido, introducíndose así cada vez máis na esfera erótica.

Hefesto é o deus do lume e das fraguas. O seu lugar de culto é Lemnos, cuxa capital se chamaba Hefestias. Cóntase que Hera o tivo sen a participación de Zeus –ou ben que lle axudou a Hera contra Zeus– e que este, irritado, arrebolouno do Olimpo, provocando que quedara coxo de ámbolos pés, fronte á fermosura dos demais Olímpicos.

En Atenas, ten un templo compartido con Atenea. Atribúeselle a capacidade de creación de obxectos belísimos de todo tipo. É patrón dos artesáns. Iso explica a súa importancia en Atenas.

Ares é o deus da guerra. Representase como un guerreiro armado, acompañado de Terror e Furor. É insaciable na batalla e destrutor. Os Olímpicos aborreceno polo seu carácter primitivo e salvaxe. Apenas recibe culto.

2.3. As crenzas no Máis Alá

A relixión grega é unha relixión da *polis*. Por tal motivo, non se interesa pola sorte dos individuos trala morte. Homero preséntanos unha imaxe sinistra do Máis Alá. Trátase do reino de Hades, situado no mundo subterráneo, envolto en escuras tebras e odioso.

Os mortos que descenden ao Hades son unha especie de pantasmas, que non senten, nin recordan quen son. Algúns grandes pecadores míticos (Sísifo, Tántalo) sofren castigos especiais. Os demais quedan errantes nas tebras, sen sentimentos, emocións nin recordos. Os defuntos represéntanse despedíndose con tristura dos seus seres queridos.

As relixións mistéricas son moi diferentes. Estas transmiten aos iniciados unha nova mensaxe relixiosa na que poden aspirar a un mellor destino no outro mundo. Os iniciados nos Misterios crían que encontrarían alí unha verde pradaría apracible, na que convivirían con outros nun estado feliz, mentres que os non iniciados veríanse sumidos na escuridade e a lama, o terror e a anguria.

Dioniso, nos ritos órficos, e Deméter e Perséfone, nos Misterios de Eleusis, eran deuses liberadores que, a través dos ritos, transmitían aos crentes unha esperanza de salvación, liberándoos do medo á morte, e prometíanlles a posibilidade de gañar un lugar grato no outro mundo.

3. O vocabulario da relixión

3.1. Termos relixiosos

A terminoloxía da relixión procede de palabras gregas e latinas. No estudo do vocabulario grego das relixións temos que considerar dous aspectos: o referente á terminoloxía do fenómeno relixioso en xeral e o que se refire ao cristianismo en particular, distinguindo en ambos as palabras orixinalmente gregas das máis ou menos recentes creadas a partir de palabras gregas.

Do mesmo modo que o pensamento filosófico xira ao redor do termo λόγος 'palabra', 'razón', o relixioso faino ao redor de θεός.

Analizaremos algúns derivados da palabra θεός. Sobre a existencia ou non de deus temos ἄθεος 'ateo' xa utilizada por Platón na *Apoloxía de Sócrates*. Con este último sentido pasou ao léxico moderno, para negar a existencia de calquera deus.

A este opóñenselle termos como: **teísmo** formado sobre θεός e o sufixo -ισμός. Neste caso define a crenza nun deus persoal, transcendente e creador do mundo e do home. A este termo hai que engadir outro, composto con μόνος 'único', *monoteísmo*, doutrina relixiosa que recoñece un só Deus e que se opón a *politeísmo* 'crenza en múltiples deuses', palabra que ten a mesma orixe, pero substituíndo μόνος por πολὺς 'moito'.

A partir do adxectivo πάνθειος 'común a todos os deuses', composto de πᾶν 'todo' e do adxectivo θεῖος 'pertencente aos deuses', 'divino', o grego creou a expresión ἱερὸν Πάνθειον 'templo consagrado a todos os deuses'. Os romanos chamaron *Pantheon* ao edificio construído en Roma en honor de todos os deuses; logo pasou a significar o monumento funerario onde se enterraban varias persoas. Porén, unha palabra como *panteísmo*, que parece antiga e feita a partir do mesmo πάνθειος e mais o sufixo -ισμός, non nos chegou do grego, senón do inglés *pantheism*, e está construída a partir da expresión πᾶν ἐν θεῷ 'todo en Deus', posto que o panteísmo é unha especie de monoteísmo no que Deus e o cosmos son a mesma cousa.

Para xustificar a actuación de Deus, Leibniz cuñou a palabra **teodicea**, formada polos substantivos gregos θεός 'deus' e δίκη 'xustiza': a *teodicea* viría a ser a xustificación de Deus para facer compatible coa súa sabedoría a existencia do mal.

Da raíz de θεός deriva o adxectivo ἔνθεος 'posuído ou inspirado por un deus', de onde á súa vez o verbo ἐνθουσιάζω 'estar posuído por un deus' e del o substantivo ἐνθουσιασμός 'posesión divina', 'entusiasmo', que pasou a significar 'inspiración arrebatada do poeta' e de aí 'exaltación do ánimo'.

Da palabra γόνος 'nacemento', do verbo γίγνομαι 'nacer', engadida a θεός temos o termo *teogonía*, conxunto de relatos sobre a orixe dos deuses; e *cosmogonía*, creada a partir de κόσμος 'universo' e γόνος 'nacemento' para referirse ás crenzas que trataban de explicar a orixe do universo. Ambos termos son antigos.

A palabra *teoloxía* procedente de θεολογία 'investigación sobre a divindade', formouse a partir de θεός 'deus' e λόγος 'palabra'. Xa foi utilizada polos Presocráticos e por Pla-

tón, para quen a teoloxía é o paso do mito ao logos, o descubrimento da verdade agochada nos mitos. Nos séculos IV e V o cristianismo incorporouna á súa terminoloxía co significado amplo de 'coñecemento de Deus'.

O seguinte grupo de palabras refírese ás manifestacións ou á concepción que os fieis teñen da divindade: **antropomorfismo**, creado a partir das palabras ἄνθρωπος 'home' e μορφή 'forma', concibe a divindade con figura de home coas súas calidades e defectos. A palabra non é grega, aínda que si existía en grego ἀνθρωπόμορφος -ον. Esta concepción material ou persoal dos deuses produciu o desexo de reproducilos en imaxes; naceron así os *ídolos*, da palabra grega εἶδωλον 'imaxe', derivada de εἶδος 'aspecto exterior', á súa vez derivada da raíz do aoristo εἶδον 'ver'. Para denominar o culto que se rendía ás imaxes dos deuses o cristianismo creou coa palabra λατρεία 'servizo remunerado' os compostos εἰδωλολάτρης 'servidor dos ídolos' e εἰδωλολατρεία 'culto aos ídolos', en galego *idólatra* e *idolatría*.

O substantivo λατρεία é un derivado de λάτρης 'servidor' e λατρεύω 'traballar por un salario', 'servir', derivadas ambas de λάτρον 'salario'. Estes novos termos cristiáns naceron para criticar as crenzas en outros deuses, polo que εἶδωλον pasou a significar en ton pexorativo as imaxes de deuses pagáns.

En época recente *ídolo* ampliou o seu campo semántico para designar ás persoas tidas como modelo ou referente ideal de algo.

Inspirados nos termos cristiáns anteriores os estudosos das relixións crearon en época moderna, de ζῷον 'animal' e λατρεία *zoolatría* 'culto aos animais', e con ὄφις 'serpe' *ofiolatría* 'culto ás serpes'.

Das persoas que eran intérpretes do deus temos *profeta* procedente de προφήτης 'intérprete dun deus', derivado de προφημί 'anticipar'.

A palabra *pitonisa* procede de Πυθώνισσα 'Pitonisa', sacerdotisa de Apolo e intérprete dos seus oráculos. Recibiu este nome porque o deus venceu á serpe Pitón que custodiaba o lugar de Delfos. Posteriormente chamóuselle así a unha das grandes serpes e *pitonisa* ás feiticeiras ou persoas que supostamente adiviñan o futuro.

Sibila procede da palabra grega σίβυλλα 'sibila', 'profetisa'. Foi nun principio o nome dunha profetisa de Eritrea e despois de Cumas. En época tardía converteuse no nome común para designar as profetisas.

O pensamento dun deus podía coñecerse tamén consultando a un adiviño, μάντις. Desta palabra temos substantivos como **mántica** 'adiviñación', *oniromancia* 'adiviñación por medio dos soños', composto recente a partir do antigo ὀνειρόμαντις 'intérprete de soños', formado de ὄνειρος 'soño' e μάντις 'intérprete'. No campo da superstición temos os modernos *quiromancia* 'adiviñación polas raias da man', composto de χεῖρ, χειρός 'man' e μαντεία 'adiviñación', e *nigromancia* (tamén *necromancia*) 'adiviñación do futuro mediante a evocación dos mortos', composto do adxectivo νεκρός 'morto' e μαντεία 'adiviñación'. O primeiro elemento do composto, νεκρός, confundíuse foneticamente co latino *nigrum* 'negro', de onde se lle chamou a esta superstición *maxia negra*.

As mostras de culto ou veneración ao deus expresábanse a través de pregarías e sa-

crifícios: ofrendas rituais de produtos da terra ou do esforzo dos homes e de animais. Deste segundo tipo temos a palabra *holocausto*, un composto de ὅλος 'todo' e o adxectivo καυστός, derivado de καίω 'queimar'. Indica o sacrificio cuxa vítima se queima por completo para que chegue toda ela aos deuses, a diferenza doutras formas de sacrificio nas que só se ofrece unha parte do animal e o demais é consumido pola comunidade. A abundante utilización do termo, xa en formas verbais, xa en substantivos ou adxectivos, na versión grega da Biblia desviou o campo semántico á crúa matanza de xudeus levada a cabo polos nazis, pasando a significar a matanza en masa dun grupo, ou unha etnia.

Outra forma de sacrificio é ἐκατόμβη '**hecatombe**'. Trátase dun antigo termo composto do numeral ἑκατόν 'cen' e do substantivo βοῦς 'vaca'. Sería o sacrificio de cen vacas, porén de ningún exemplo se pode deducir exactamente este sentido. Homero emprégao unha vez para referirse ao sacrificio de quince vacas, outra ao de cabalos sen especificar o seu número e moitas veces a un sacrificio sen máis. Quizais esta palabra só queira dicir 'sacrificio de abundante número de vítimas' ou sacrificio importante ou solemne. A partir do sentido de 'numerosas vítimas', *hecatombe* pasou a significar 'desgraza con grande mortalidade de persoas'.

3.2. Termos relixiosos cristiáns

O cristianismo ten a súa orixe na relixión xudea, pero nace nun momento histórico no que Palestina é unha provincia romana e cuxo territorio, como o dos pobos veciños, estivera baixo control grego, e por iso moi influído pola cultura helenística desde tempos de Alexandre Magno. En Alexandría precisamente había unha importante colonia xudea para a que se fixo xa a mediados do século III a.C. unha versión grega do Antigo Testamento, a chamada *Biblia dos Setenta*. Non é, pois, sorprendente que gran parte da súa terminoloxía, comezando polo seu propio nome, sexa grego. Aquí só veremos uns cantos exemplos. En primeiro lugar o nome de Cristo dado a Xesús de Nazaret procede do grego χριστός '**unxido**', derivado de χρίω 'untar, unxir'. Tamén é grega a denominación de *católico*, dada á sección maioritaria do cristianismo; procede do adxectivo καθολικός 'universal', composto da preposición κατά e ὅλος 'completo'. *Igrexa* deriva dunha institución política que designaba a asemblea do pobo, a ἐκκλησία; e o libro que contén as ensinanzas do fundador, o *Evanxeo*, procede do termo εὐαγγέλιον 'boa noticia', composto de εὖ 'ben' e ἀγγέλιον 'mensaxe'; o *Apocalipse* deriva de ἀποκαλύπτω 'revelar'. O grupo dos primeiros seguidores de Xesús coñécese co nome grego de ἀπόστολοι 'enviados', 'apóstolos', do verbo ἀποστέλλω 'enviar cun recado'; e os que se ían incorporando á nova relixión admitíanse mediante o *bautismo*, do verbo grego βαπτίζω 'mergullar', unha cerimonia de purificación que consistía en lavar por completo o corpo do *neófito*, substantivo este que ten a súa orixe no nome νεόφυτος 'recén plantado, recén convertido'. Tamén a cerimonia fundamental do cristianismo, a **eucaristía**, na que se simboliza a cea de Xesús cos seus discípulos, ten un nome grego: εὐχαριστία 'acción de grazas', do verbo εὐχαριστέω 'dar as grazas'.

Certas controversias que xurdiron nos seus primeiros tempos deron lugar a correntes diversas sobre aspectos do cristianismo. Tamén estes nomes son gregos; así naceu

nos séculos I e III, principalmente en Alexandría, o *gnosticismo*, que pretendía buscar a salvación a través do coñecemento, polo que se chamou *gnose* a esta herexía que intentaba construír unha teoloxía cristiá con conceptos procedentes da mística grega e oriental; ambos nomes –*gnose* e *gnosticismo*– derivan do verbo γιγνώσκω 'coñecer'.

Nos séculos VIII-IX xorde unha corrente contraria ao culto ás imaxes, cuxos seguidores rompíanas e perseguían aos seus defensores; son coñecidos como **iconoclastas**, de εἰκών 'imaxe' e κλάω 'romper'. Logo chamóuselle así a quen se opón a calquera forma de autoridade ou modelo.

Os seres que encarnan as forzas do mal reciben, entre outros, dous nomes gregos: **demo** e diabo. *Demo* ten a súa orixe en τὸ δαιμόνιον, substantivación do adxectivo δαιμόνιος 'divindade, espírito', de δαίμων 'xenio, divindade inferior'. No cristianismo a palabra adquiriu un sentido pexorativo como encarnación do mal. *Diabo* procede do substantivo διάβολος, de διαβάλλω 'calumniar'.

Dos dignitarios que rexen a Igrexa temos palabras como *bispo*, procedente de ἐπίσκοπος 'bispo, supervisor', de ἐπί 'sobre' e σκοπέω 'mirar', 'observar'. *Bispo* é termo patrimonial. Temos un derivado culto **episcopal**. Pola súa parte, *arcebispo* deriva do latín *archiepiscopus*, e esta do grego ἄρχι 'xefe' (derivado de ἀρχή 'mando') e ἐπίσκοπος.

Dos lugares de culto cristiáns e gregos o substantivo *basílica*, do grego βασιλικός 're-xio', a través do latín *basilica*, edificio público romano (non relixioso en orixe), logo cada unha das trece igrexas de Roma. Hoxe denomínase así a unha igrexa notable pola súa antigüidade, extensión ou magnificencia. **Catedral** é a igrexa ubicada no lugar de residencia dun bispo. O seu nome deriva de καθέδρα 'asento', 'cátedra', de κατὰ e ἔδρα 'asento'.

A medio camiño entre lugar de culto e de enterramento sitúase o substantivo **cripta** procedente do grego κρυπτή 'escondida', de κρύπτω 'ocultar'.

Os cristiáns esperan unha segunda vinda de Cristo ao final dos tempos á que chaman *parusía*, de παρουσία 'presenza', de πάρειμι 'estar presente', composto de παρά e εἰμί.

✓ Realiza a πράξις 2

4. A tradución

4.1. Tradución e comentario de textos

O comentario dun texto é unha explicación do que este di e de como o di. En realidade unha tradución é unha lectura atenta e comprensiva dun texto que está noutra lingua.

Se traducir é ler e comprender un texto escrito noutra lingua, é imprescindible un coñecemento básico da súa fonética, morfoloxía, léxico, e sintaxe.

4.2. Lectura

O primeiro que se necesita para comprender unha lingua é familiarizarse con ela, para o cal no caso do grego antigo, do que só temos textos escritos, é imprescindible a lectura. É moi importante que chegues a ler con fluidez e naturalidade; o segredo para conseguilo é ler todos os días. Despois de aprender ben o alfabeto e a correcta pronuncia dos fonemas, é preciso adquirir o hábito de ler con frecuencia; ao principio unha lectura breve –dunhas tres liñas, por exemplo– e ila aumentado progresivamente. Sería conveniente poñer como norma, antes de comezar as tarefas diarias, ler durante varios minutos

4.3. Morfoloxía

O segundo paso é o coñecemento das categorías gramaticais. A aprendizaxe da morfoloxía adoita facerse de dúas maneiras, ou en dúas etapas: unha teórica, onde se aprende case de memoria a través duns modelos –paradigmas– e outra, práctica, que consiste en ver cómo se comportan estas palabras nos textos. En realidade a verdadeira aprendizaxe é esta e non a primeira, posto que unha palabra tomada illadamente pode ter coincidencias (véxase na nosa lingua *comera*, que pode ser primeira e terceira persoa do singular; ou, en grego, *ἔλκον*, que é primeira do singular e terceira do plural do imperfecto; ou *γράμματα*, nominativo, vocativo e acusativo de plural do neutro *γράμμα*). Porén estas confusións non se dan na práctica, pola relación lóxica que hai entre as palabras dunha oración. É a función que se dá a cada palabra nunha oración determinada a que nos permite ver o seu valor real. Para iso recorreremos ao uso do artigo, á concordancia e á orde das palabras.

4.4. Sintaxe

A sintaxe marca as regras polas que se relacionan as palabras dentro da oración e unhas oracións con outras; isto permite a comprensión do discurso.

Cando falamos ou cando escribimos, todos facemos unha sintaxe e o noso oínte ou o

noso lector fai tamén sintaxe, que ha de ser a mesma; por iso nos entendemos. Non basta con coñecer o significado das palabras para poder traducir, é dicir, comprender ben un texto. Só cando a nosa análise, a nosa interpretación da función das palabras, coincida coa que quixo darlle o creador do texto ou do discurso oral teremos entendido plenamente a mensaxe.

4.5. Léxico

O léxico está formado polo conxunto de palabras dunha lingua. Para traducir ben hai que buscar o sentido de cada palabra máis conveniente ao texto que traducimos, pois cada unha delas, ao longo do tempo, vaise cargando de novos usos e significados. Isto é máis importante aínda nunha lingua de tan longa traxectoria e de léxico tan rico como o grego.

O conxunto de significados das palabras pode ter variado moito nas distintas etapas, por iso é moi conveniente saber a qué período pertence o autor que estamos traducindo. Teñamos en conta que entre Homero (mediados do VIII a.C.) e Luciano (mediados do II d.C.) hai tanta distancia, como dende o *Cantar de Mío Cid* a nós.

O estudo de calquera lingua require o coñecemento dun léxico mínimo e proporcionado ao nivel da aprendizaxe. O grego ten quizais o léxico máis extenso de todas as linguas, pero –non temas– non hai que aprendelo todo, para iso están os dicionarios. Porén, un mínimo vocabulario de grego é imprescindible, aínda que moitas das palabras dese vocabulario pode que xa as saibas, posto que están na nosa lingua desde hai moito tempo: palabras como *democracia*, *aristocracia* ou *hípica*. Os exercicios de etimoloxía nas unidades están aí para facilitar a aprendizaxe do léxico.

4.6. Tradución dun texto

Toda tradución debe apoiarse na boa aplicación dos catro apartados anteriores.

Vexamos cómo nos enfrontamos á tradución do seguinte texto. Trátase dos primeiros versos da *Odisea* de Homero, cuxo orixinal retocamos aquí un pouco para facilitar a tarefa.

Ἄνδρα μοι ἔνεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
ἐπλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε·
πολλῶν δ' ἀνθρώπων εἶδεν ἄστυ καὶ νοῦν ἔγνω,
πολλὰ δ' ὃ γ' ἐν πόντῳ ἔπαθεν ἄλγῃ ὃν κατὰ θυμόν,
ἀρνύμενος ἦν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἐταίρων.

En primeiro lugar lémololo atentamente, até tres veces: a primeira serve para facernos unha idea xeral do texto; a segunda para ver os trazos morfolóxicos: verbos persoais ou non persoais que ten, tipos de substantivos, adxectivos, pronomes, adverbios ou partículas (podemos subliñar ou escribir nun papel á parte os que nos resulten menos

coñecidos ou máis difíciles); a terceira permítenos ver cántas e qué tipo de oracións o forman (podemos separalas por unha raia e se hai subordinación indicar a conxunción ou o trazo que une a principal coa subordinada). En todo este proceso non hai que usar ningún tipo de dicionario nin gramática (só nós ante o texto).

Tras realizar este proceso poderíamos sacar as seguintes conclusións: que hai seis verbos en forma persoal (**é conveniente empezar sempre polos verbos porque son os que máis información nos proporcionan**): ἔνεπε (no primeiro verso), ἐπλάγχθη e ἔπερσε (no segundo), εἶδεν e ἔγνω (no terceiro), ἔπαθεν (no cuarto); e un en forma non persoal: o participio ἀρνύμενος (no quinto).

Parece que todos eles –agás, loxicamente, o participio– están en terceira persoa do singular dun tempo pasado, pois todos empezan por ε- e todos acaban en -ε ou en -θη –menos ἔγνω–, pero hai que asegurarse: en ἔνεπε, se consideramos o ε- inicial, o aumento, debemos buscar, tras quitar o ε, un posible *νέπω, pero como non o encontramos hai que pensar que se trata dun verbo que empeza por ε- e buscamos ἐνέπω. Agora si o encontramos e vemos que significa 'dicir', 'contar', etc.; a continuación buscamos o modo, tempo, número e persoa e descubrimos que se trata da segunda persoa do imperativo de presente. Procederemos do mesmo modo cos demais verbos. Cada un deles representa unha oración:

adx. = Adxectivo,
CC = Complemento circunstancial,
CD = Complemento directo,
CI = Complemento indirecto,
conx. = Conxunción,
part. = Participio,
S = Suxeito,
V = Verbo,
voc. = Vocativo.

1ª ἄνδρα μοι ἔνεπε, Μοῦσα, πολύτροπον
C> CI V voc <D

O suxeito de ἔνεπε é ti, referido ao vocativo Μοῦσα. πολύτροπον é un adxectivo referido a ἄνδρα con quen forma o obxecto directo de ἔνεπε. Como ἐνέπω significa 'falar de' e rexe complemento directo, nós traduciremos 'fálame de', aínda que en grego non estea en xenitivo. A tradución debe seguir as construcións propias da nosa lingua, non manter mecanicamente unha tradución para cada caso do grego.

Tradución: 'Fálame, Musa, do home enxeñoso'.

2ª ὃς μάλα πολλὰ ἐπλάγχθη
Sx CD V

Esta oración comeza cun pronome relativo, así que ten que ter relación con algunha palabra da anterior. Como a forma ὃς é masculina, só pode referirse a ἄνδρα, posto que Μοῦσα é feminino. Diremos, pois, que ἄνδρα é o antecedente do relativo ὃς e que a oración é de relativo. Non podemos traducir πολλά 'moitas cousas' (non se recorren 'moitas cousas'), así que temos que darlle o sentido adecuado ao réxime dun verbo de movemento como é ἐπλάγχθη e entender 'moitos sitios'. Por outra parte, μάλα reforza a

πολλά. Se πολλά significa 'moitos sitios', reforzado será 'moitísimos sitios'.

Tradución: 'que percorreu errante moitísimos sitios'

3ª ἐπεὶ Τροίας ἱερὸν πολίεθρον ἔπερσε
conx CN CD V

A terceira oración empeza coa conxunción ἐπεὶ, que nos indica que a oración que se segue é subordinada da anterior. Podería ser de causa ou de tempo. Pero non pode ser de causa porque non ten sentido que ter saqueado Troia sexa causa de que Odiseo vaia errante moito tempo. Pero si pode suceder que iso ocorra 'despois que'. O verbo segue tendo o mesmo suxeito que a oración anterior.

Tradución: 'despois que arrasou a sagrada cidade de Troia'

4ª πολλῶν δ' ἀνθρώπων εἶδεν ἄστη
CN CN V CD

Esta oración empeza en realidade con δέ, que non pode encabezar unha frase. En Homero esta partícula soe equivaler a unha conxunción copulativa como καί: é unha oración copulativa e o seu suxeito segue sendo o mesmo.

Tradución: 'e viu as cidades de moitos homes'

5ª καὶ νοῦν ἔγνω
conx CD V

É outra oración copulativa.

Tradución: 'e coñeceu o seu carácter (o de moitos homes)'

6ª πολλὰ δ' ὃ γ' ἐν πόντῳ ἔπαθεν ἄλγῃ ὄν κατὰ θυμόν, ἀρνύμενος
CD Sx CC V CD CC part(V)
ἦν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἐταίρων.
CDs CN

Para o principio desta frase vale o dito na 4^a; ὃ é o nominativo, masculino e singular do artigo. Homero soe utilizalo, como aquí, co seu valor orixinal de demostrativo, neste caso en función de suxeito; πολλά é o adxectivo de ἄλγῃ e ambos son o obxecto directo de ἔπαθεν.

A continuación vén unha construción de participio. O participio ἀρνύμενος está en nominativo, masculino e singular concordando co suxeito de ἔπαθεν. Como é un participio de presente, a súa acción prodúcese ao mesmo tempo que a do verbo principal e poderá traducirse por un xerundio galego ou por unha oración subordinada temporal de acción simultánea; como é un verbo transitivo leva obxecto directo, neste caso os dous que van unidos pola conxunción καί. Poden confundirnos a primeira vista ὄν e ἦν, porque podemos tomalos como formas do relativo. Pero non é posible que sexan relativos porque ningún dos dous introduce novos verbos. De forma que teñen que ser adxectivos posesivos, de ὅς, ἡ, ὅν 'seu'. O primeiro, concerta con θυμόν. É moi frecuente que, como aquí, cando unha preposición vai cun sintagma de adxectivo e substantivo apareza entre os dous. Equivale por tanto a κατὰ ὄν θυμόν un complemento circunstancial de lugar 'no seu ánimo'. O segundo concerta con ψυχὴν, primeiro obxecto directo de ἀρνύμενος. En canto a τε non se traduce. Indica simplemente que segue outra partícula de coordinación (καί).

Tradución: 'moitas desgrazas sufriu no seu ánimo no mar, tratando de salvar a súa vida e o regreso dos seus compañeiros.'

Unha vez terminada a tradución, debemos lela para ver que ten sentido e está expresada nun correcto galego. Non se debe facer unha tradución ao pé da letra.

Porén, **"a tradución non ten que conter nada que non estea no orixinal e tampouco ten que faltarlle nada"**.

A que acabamos de facer quedaría máis ou menos así.

Musa, fálame daquel home enxeñoso, que percorreu errante moitísimos lugares, despois de arrasar a sagrada cidade de Troia, e viu as cidades de moitos homes e coñeceu o seu carácter e moitas desgrazas soportou no seu ánimo no mar, tratando de salvar a súa vida e o regreso dos seus compañeiros

5. Textos

A continuación ofrecémosche uns textos, para a práctica da tradución. Deberás consultar o vocabulario xeral. Unhas notas aclaratorias ao final de cada texto facilitaranche o traballo.

5.1. Fábulas

A fábula á un relato breve, en prosa ou verso, cuxos personaxes son a miúdo animais e da que se pretende sacar unha lección moral, unha sentenza, que por pertencer a un período distinto ao noso defende valores de dubidosa vixencia.

O pavo real e a gralla (Esopo 224, 3)

Τῶν ὀρνίθων βουλομένων¹ ποιῆσαι βασιλέα ταῶς ἑαυτὸν ἡξίου διὰ τὸ κάλλος χειροτονεῖν. Αἰρουμένων¹ δὲ τοῦτο πάντων κολοῖος ὑπολαβὼν ἔφη· "ἀλλ' εἰ σοῦ βασιλευόντος ἀετὸς ἡμᾶς καταδιώκειν ἐπιχειρήσει, πῶς ἡμῖν ἐπαρκέσεις;"

O μῦθος δηλοῖ, ὅτι τοὺς ἄρχοντας οὐ διὰ κάλλος μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥώμην καὶ φρόνησιν ἐκλέγεσθαι δεῖ.

1 τῶν ὀρνίθων βουλομένων, αἰρουμένων... πάντων. Xenitivos absolutos 'querendo as aves', 'elixindo... todas'.

A raposa e as uvas (Esopo 15)

Ἀλώπηξ λιμώττουσα ὥς ἐθεάσατο ἀπὸ τινος ἀναδενδράδος βότρυας κρεμαμένους¹, ἡβουλήθη² αὐτῶν περιγενέσθαι³ καὶ οὐκ ἠδύνατο⁴. Ἀπαλατομένη δὲ πρὸς ἑαυτὴν εἶπεν· "ὄμφακές εἰσιν."

Οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων⁵ ἔνιοι τῶν πραγμάτων ἐφικέσθαι⁶ μὴ δυνάμενοι⁷ δι' ἀσθένειαν τοὺς καιροὺς αἰτιῶ

1 κρεμαμένους participio de presente do verbo κρέμαμαι (atemático) | 2 ἡβουλήθη aoristo de βούλομαι | 3 περιγενέσθαι infinitivo περιγίγνομαι | 4 ἠδύνατο imperfecto de δύναμαι | 5 τῶν ἀνθρώπων xenitivo partitivo dependendo de ἔνιοι | 6 ἐφικέσθαι infinitivo aoristo radical temático de ἐφικνέομαι | 7 μὴ δυνάμενοι participio apositivo con valor condicional; por iso leva a negación μή 'se non poden'

✓ Realiza a πράξις 3

5.2. A morte de Sócrates

Sócrates permaneceu despois do xuízo case un mes no cárcere, porque os atenienses enviaron unha nave a Delos coa ofrenda en recordo da liberación do tributo anual de sete mozos e sete doncelas ao Minotauro, e durante este tempo estaban prohibidas as execucións.

Últimas palabras de Sócrates (Platón Fedón 118a)

Εκκαλυψάμενος ἐνεκεκάλυπτο γάρ- εἶπεν· ὦ Κρίτων, τῷ Ἀσκληπιῷ ὀφείλομεν ἀλεκτρυόνα· ἀλλὰ ἀπόδοτε¹ καὶ μὴ ἀμελήσητε².

Ἄλλὰ ταῦτα ἔσται³, ἔφη ὁ Κρίτων· ἀλλ' ὅρα εἴ τι ἄλλο λέγεις.

1. 2ª de pl. do imperativo aoristo de ἀποδίδωμι, ‘pagádello’ | 2. 2ª pl. do aoristo de subxuntivo de ἀμελέω.
3. Fut. de εἰμί, ‘ocorrerá, farase’

Sócrates foi o mellor home dos seus contemporáneos, en palabras de Critón.

Κρίτων συνέλαβε τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἦδε ἡ τελευτή, ὦ Ἐχέκρατες¹, τοῦ ἐταίρου ἡμῖν ἐγένετο, ἀνδρός, ὡς ἡμεῖς φαίμεν ἄν³, τῶν τότε ὧν ἐπειράθημεν ἀρίστου καὶ ἄλλως φρονιμωτάτου καὶ δικαιοτάτου.

1. Ἐχέκρατες, Equécrates | 2. ἐταίρου ἡμῖν 'o noso amigo' | 3. φαίμεν ἄν 'poderíamos dicir'

✓ Realiza a πράξις 4

VOCABULARIO

<p><u>Substantivos</u></p> <p>ἄγαλμα -ματος, τό estatua Αθηνᾶ -ᾶς, ἡ Atenea Αθῆναι -ῶν, αἱ Atenas Αἰσχύλος -ου, ὁ Esquilo αἰχμή -ῆς, ἡ punta Ακρόπολις -εως, ἡ Acrópole Απόλλων -ωνος, ὁ Apolo Αχιλλεύς -έως, ὁ Aquiles γράμμα -ματος, τό letra, escrita Δαίδαλος -ου, ὁ Dédalo Διόνυσος -ου, ὁ Dioniso ἔλεφας -αντος, ὁ marfil, elefante Ελλάς -άδος, ἡ Hélade, Grecia ἐπιστήμη -ης, ἡ ciencia ἐταῖρος -ου, ὁ compañeiro θέατρον -ου, τό teatro Κένταυροι -ων, οἱ centauros κράνος -ους, τό casco Κροῖσος -ου, ὁ Creso (rei de Lidia) Κύρος -ου, ὁ Ciro (rei de Persia) λόφος -ου, ὁ colo, penacho μηρός -οῦ, ὁ coxa μουσική -ῆς, ἡ música Ολυμπία -ας, ἡ Olimpia ὄπλον -ου, τό arma ὀφθαλμός -οῦ, ὁ ollo Πέρσης -ου, ὁ persa πλοῖον -ου, τό nave στρατηγός -οῦ, ὁ xeral φάσγανον -ου, τό espada Φειδίας -ου, ὁ Fidas χρυσός -οῦ, ὁ ouro</p>	<p><u>Adxectivos</u></p> <p>ἀληθής -ές verdadeiro γλυκὺς -εῖα -ύ doce ἔμπειρος -ον experto ὀξύς -εῖα -ύ agudo σύνοπτος -ον visible χαλκοῦς -ῆ -οῦν bronceo ψυχρός -ά -όν frío</p> <p><u>Verbos</u></p> <p>γλύφω esculpir ἵκω chegar κρατέω dominar, ter poder πίνω beber πλάττω esculpir πλέω, navegar (non é un verbo contracto; ε non contrae coas desinencias). πράττω practicar, obrar φυλάττω gardar, protexer</p> <p><u>Palabras invariables</u></p> <p>ἀπό (con xenitivo) desde ἤδη xa πρὸς (con acusativo) contra</p>
---	--